
ANNA BARTRA I JAUME MATEU

**ASPECTE I PREFIXACIÓ
VERBAL EN CATALÀ ANTIC**

1. INTRODUCCIÓ

L'objectiu d'aquest treball és examinar les propietats i l'evolució d'un determinat tipus de prefix verbal que incideix en l'estructura argumental i en el valor aspectual o d'*Aktionsart* de la base verbal. A partir de l'estudi d'un cas, volem mostrar algunes propietats generals de la prefixació en romànic i de la gramaticalització dels prefixos (o, dit d'una altra manera, de la lexicalització del verb prefixat com una unitat indestruïble). Es pot argumentar que la gran productivitat de la prefixació en català antic i clàssic serveix una estreta correlació amb la composicionalitat semàntica dels verbs prefixats en aquesta època. Aquesta composicionalitat o transparència del significat justifica l'existència de parells mínims: dos verbs, l'un amb prefix i l'altre sense, amb una diferència semàntica. La posterior fusió del prefix amb el verb i pèrdua de la composicionalitat semàntica debilita la diferència entre el verb prefixat i el que no ho és. Alhora, fenòmens de gramaticalització independents fan que el valor aspectual expressat pel prefix passi a ser expressat mitjançant perífrasis verbals i altres elements funcionals de l'oració.¹ D'aquesta suma de fenòmens, se'n deriva o bé una especialització en el significat de cadascun dels verbs o bé la pèrdua d'un d'ells.

1. Per a la formació de perífrasis verbals en espanyol antic, vegeu el treball de Melis (2006); per a la gramaticalització de determinats verbs com a auxiliars aspectuals, vegeu els de Ginebra (2005) i Pérez-Saldanya (2006).

A partir de l'anàlisi d'un prefix, mostrarem que l'aportació del prefix a l'aspecte no és sinó un efecte col·lateral de l'estructura lèxica del verb prefixat i del mateix significat i valor sintàctic del prefix. Partirem de les teories sobre l'estructura lèxica de Talmy (1985, 1991, 2000), Mateu (2002) o Mateu i Rigau (2002) per a explicar les dades esmentades. Es veurà que les tendències en el canvi lingüístic no són teleològiques, sinó que prenen una determinada direcció en funció de les possibilitats de canvi que ofereixen els trets i principis de la Gramàtica Universal.

Tractarem principalment els verbs que contenen el prefix *a-* no causatiu² i en els duplicats de verbs que es troben amb aquest prefix, ja que han estat els més estudiats en la bibliografia, però també posarem exemples d'altres prefixos quan convingui. D'altra banda, preferirem els exemples en què en català antic coexistien totes dues formes: la bàsica i la prefixada. En (1), presentem alguns exemples prototípics amb el prefix *a-*:

- (1.) a. Enaprés él se féu *adur* Sen Prim a él (VSR, 517.15)
- b. Eu te faré *adur* al loc on estan les putanes (VSR, 53)
- c. e venen per *acórrer* a les Celles (*Feits*, 29)
- d. Mas per quant a la major necessitat deu hom primer *acórrer* (*Tirant*, p. 405).
- e. E don Ato *atenc*-lo a l'eixida d'unes tàpies (*Feits*, 30)
- f. Com veren que no-l podien *atenir* despararen-li una ballesta e donaren-li ab una stralla per lo costat (*Tirant*, p. 553)
- g. Posa en mon cor [...] gran feix que *aport* tots temps per la tua amor (Llull, *Felix*, pt. VII, c.7)
- h. los tres Reys *aportaren* aquels dons a Jhesu Christ (*Vides*, 142.25)
- i. els *atrobaren* lo canonge (Llull, *Evast e Blanquerna*, llibre III, cap. LXXVI)
- j. Enaprés él *atrobà* un lop qui l'amenà al loc on estava Sent Pol (*Vides*, 146)

Tots els verbs d'(1) tenen també una forma no prefixada en la llengua antiga, com podem veure a (2):

- (2.) a. En lo qual hac *duyta* molt aspre vida (Llull, *Felix*, p. I, c. 7 < DCVB)
- b. E uenguem nos denant aquests dos per ço cor lo nostre caual *curria* més que'ls lurs (Jaume I, *Cròn.* 26 < DCVB)
- c. Hauia fet un bras de home, qui era de peyra e en sa mà *tenia* una espasa. (Llull, *Felix*, pt. I, c. 1 < DCVB)

2. Deixarem, doncs, de banda, els coneguts duplicats *dormir/adormir*; *pujar/apujar*, *seure/asseure*, etc.

- d. Un parador [...] *portava* la segeta en la mà (Llull, *Blanq*, 3 < DCVB)
- e. Matauen e enderrocauen dels moros alí on los *trobauen* (Jaume I, *Cròn.* 60 < DCVB)

A partir d'una primera comparació entre (1) i (2) ja podem veure que hi ha diferències pel que fa a la construcció dels verbs simples o prefixats. Argumentarem que aquestes diferències es deuen justament al valor sintàctic i semàntic del prefix.

Aquest article està organitzat de la manera següent. A l'apartat 2 reculem fins al llatí per veure alguns aspectes de la prefixació verbal en aquesta llengua que ens semblen crucials per entendre l'evolució romànica. A l'apartat 3 analitzarem les propietats dels verbs prefixats en català antic. En l'apartat 4 revisarem una anàlisi recent dels verbs prefixats amb *a-* en francès antic per mostrar que és possible de simplificar-ne els termes amb una teoria comprensiva del lèxic. A l'apartat 5 presentem la nostra hipòtesi i al 6 cloem amb un resum de la proposta.

2. LA PREFIXACIÓ VERBAL EN LLATÍ

En llatí hi ha un gran nombre de verbs amb prefixos, fenomen que ja ha estat notat a bastament i que també es dona en altres llengües indoeuropees, com el grec o el sànscrit. Les propietats sintàctiques, semàntiques, morfològiques i fonològiques d'aquests elements prefixals són molt interessants des del punt de vista teòric. Aquí en revisarem les propietats sintàctiques i les semàntiques.³

2.1 *TMESI*

Un cert nombre de prefixos poden aparèixer separats de l'arrel verbal. Aquest fenomen, anomenat *tmesi*, constitueix una prova clara de la independència sintàctica i semàntica de què gaudien els prefixos. Són conegudes les citacions de Festus de (3)

3. Heslin (1987) en fa un tractament des de la fonologia. A partir del comportament dels prefixos respecte de determinades regles fonològiques que afecten els al·lomorfs, argumenta que la prefixació llatina no és part de la derivació, sinó de la composició (*ago/labigo; caedo/incido*). Nosaltres parlarem de «prefixació» sense entrar en el debat morfològic centrat a dilucidar si es tracta de compostos o derivats (Mascaró 1986 i 2002).

i (4) (Vincent 1999:1119) en què s'estableix la correspondència entre la forma escindida i la fusionada:

- (3.) *Sub vos placo*, in precibus fere cum dicitur, significat id, quod *supplico*, ut in legibus *transque dato* et *endoque plorato*
'*Sub vos placo*, dit bàsicament en pregàries, significa el mateix que *supplico* i és com les expressions *transque dato* i *endoque plorato* a les lleis'.
- (4.) *ob vos sacro*, in quibusdam precationibus est, pro vos *obsecro*, ut *sub vos placo*, pro *supplico*
'*Ob vos sacro*, en algunes pregàries substitueix *vos obsecro*, de la mateixa manera que *sub vos placo*, *supplico*'

Altres exemples els tenim a (5) i (6):

- (5.) *circum dea fudit* (per comptes de *circumfudit* dea) (Virgili, *Eneida* 1, 412, apud Heslin 1987)
'la deessa l'envoltà'
- (6.) *nox erit super* una (per comptes de una nox *supererit*) (Ovidi, *Fasti*, V.600, apud Heslin 1987)
'sobrevisqué una nit'

Independentment de l'anàlisi que se'n faci, aquest comportament mostra que ens trobem davant d'un fenomen que toca la morfologia i la sintaxi, per tal com afecta el nivell del mot, alhora que mostra la feblesa i tal volta la irrellevància d'una diferenciació entre prefix i preposició.

2.2 SELECCIÓ DEL CAS DEL COMPLEMENT VERBAL

És un fet reconegut que alguns verbs prefixats regeixen el cas que determina el prefix, el qual, d'altra banda, es relaciona amb una preposició que regeix aquest mateix cas. És el cas de (7):

- (7.) *equitum magnam partem flumen traiecit* (Caes, *Civ*, 1.55.1, apud Pinkster 1990)
'portà una gran part de la cavalleria a través del riu'

a propòsit del qual diu Pinkster,

Example (13) (=7) nostre is an example of the third group of verbs with a ‘double accusative’. This group consists of compound verbs with a prepositional prefix. The prefix is related to a preposition which governs the accusative. In the passive the constituent connected with the prepositional prefix remains unchanged.⁴

- (8.) ne maior multitudo Germanorum *Rhenum* traducatur (Caes, *Gal*, 1.31.16)
‘perquè no fos portada una major quantitat de Germans a través del Rin’

La mateixa interpretació trobem ja a Valentí Fiol (1945: 42):

Els verbs que signifiquen ‘fer passar’, ‘passar a l'altra banda’, *traducere*, *transportare*, *traicere*, porten un acusatiu *complement directe* i un altre indicant el lloc pel qual es fa passar: el primer completa el sentit del lexema verbal i el segon (de lloc) és exigència del prefix preposicional (*trans*). S'explica amb facilitat suposant una estructura subjacent en la qual el verb i la preposició queden independitzades (ex.: *Hannibal trans Hiberum copias iecit*).

Pinkster, que considera les construccions del tipus de (7) «relíquies» per a les quals és difícil trobar una explicació sincrònica, també esmenta el cas de verbs «compostos» amb els prefixos preposicionals *de-* i *e-* que tenen complements marcats amb el cas que determina la preposició amb què es correspon el prefix, un ús que qualifica de «mainly poetical» (Pinkster 1990: 264, n.11):

- (9.) a. *decurrere monte*
‘córrer de la muntanya’
b. *vox horrenda edita templo*
‘una veu horrible sortida del temple’

A (7) i (8) el prefix introdueix un argument (*flumen*) que expressa el marc de referència respecte del qual situem l'element que es mou (*equitum magnam partem*). En els termes de Talmy (1985: 200), que desenvoluparem a § 5, el marc de referència (*flumen*) és el FONS i l'element que es mou (*equitum magnam partem*) és la FIGURA, relacionats pel prefix (*tra*) que expressa la noció de TRAJECTE.

4. «L'exemple (13) [=7]) és un exemple del tercer grup de verbs amb un ‘doble acusatiu’. Aquest grup consisteix en verbs compostos amb un prefix preposicional. El prefix està relacionat amb una preposició que regeix acusatiu. En la passiva el constituent connectat amb el prefix preposicional roman inalterat.»

En altres casos, el prefix canvia la valència de la transitivitat del verb. Així es refereix Valentí Fiol (1945: 39-40) a aquest fenomen:

Alguns verbs intransitius que indiquen moviment es converteixen en transitius quan es fan compostos amb una preposició.

Primer: Compostos de *circum, in, praeter, trans, per*: *Verba refers AURES non pervenientia nostras* (Ov., *M.*, 3, 462).

‘Et refereixes a paraules que no arriben a les nostres orelles’.

Quibus rebus ROMAM nuntiatis tantus repente terror invasit (Cès. *Bell. Civ.*, 1, 14).

‘Quan es van saber aquestes notícies, una por intensa i repentina envaí Roma’.

Segon: D’altres compostos, especialment quan són usats en sentit figurat.

Per fretum quod NAUPACTUM ET PATRAS interfuit (Liv., 27, 29).

‘A través de l’estret que separa Lepant i Patres’.

Aquests fenòmens (primer i segon) s’expliquen amb facilitat suposant una estructura subjacent en què preposició i verb funcionessin per separat.

El fet que el verb incorpori el prefix té com a conseqüència que el significat del verb també incorpori la noció semàntica que el prefix denota, en aquests casos en general la de *TRAJECTE*, per la qual cosa l’argument del prefix relacional passa a ser argument del verb, ja que aquest ara és una entitat complexa tant des del punt de vista morfològic com del semàntic.

En romànic, la fossilització del verb amb el prefix (*in-vado* (= ‘anar a dins’) → *envair*) suposa la fusió (*conflation*) del moviment amb el trajecte dins mateix de l’arrel verbal. El català antic suposa un moment intermedi entre la situació del llatí i la de la llengua moderna.⁵ En el paràgraf següent n’estudiem les característiques principals.

5. Un estudi molt més aprofundit que prengui en compte un major nombre de verbs, però, sobretot, que analitzi el valor semàntic dels verbs amb prefix i els que no en tenen a partir dels contextos segurament ens mostrarà la coexistència durant força temps de dos sistemes gramaticals: l’arcaïtzant, derivat del llatí, i el modern, amb un verb de significat no composicional que incorpora el trajecte. El deixem per a una recerca en el futur.

3. LA PREFIXACIÓ VERBAL EN CATALÀ ANTIC

La prefixació verbal és molt més productiva en català antic que no pas en català modern i reproduïx a grans trets els esquemes de lexicalització dels prefixos del llatí. Així mateix, existeix un gran nombre de duplicats, verbs amb prefix i sense prefix, com els que hem mostrat a (1) i (2). A continuació esmentem algunes propietats dels verbs prefixats (i de la contrapartida no prefixada) del català (antic).

3.1 COMPOSICIONALITAT

Els verbs precedits de prefix conserven un significat molt més composicional que en l'actualitat. És a dir, el significat dels verbs prefixats és la suma del significat del prefix i el de l'arrel o base. Vegem, per exemple, com en (10) Ausiàs March contraposa dos compostos de *portar* que sols difereixen en el prefix, de la mateixa forma que fa Llull en l'exemple (11).

(10.) Mes volentats mos pensaments *aporten*
avall y amunt, si com los nuvols l'ayre;
ades me dolch, puys dolor no sent gayre,
e sent dolors qu'ab si delits *comporten* (Ausiàs March, RIALC/94.16.htm)

(11.) a la conexença de la qual tu pots venir si *sotsposes* ésser trinitat [...] car provar trinitat no és sens *subposició* (Llull, *Meravelles*, 57)

En l'actualitat, un verb com *suposar* té un significat unitari que no es deriva del significat originari del prefix *su(b)*.

Així mateix, la interpretació de (12) o (13) resulta clarament de la suma dels diversos components morfològics del verb.

(12.) de tal dolor que·m *desavida* (Bernat Fenollar, RIALC)

(13.) car lo *desconexen* e·l *desamen* (Llull, *Meravelles*, 72)

A (14) - (22) en presentem més exemples, tots ells de significat composicional clar.

- (14.) E anprés absolvé a *deliurà* de la presó la dita na Maria e son fil (*Clams*, R. 217)
- (15.) pot hom *acaminar* sens pecat a guanyar perdonances (SVF, *Sermons*)
- (16.) Reyna d'onor, tots homens tench per nicis
qui us vol d'amor *sopplear* ne requerre,
car hom no-spot trobar en vos indicis
perque dejats causa semblant *sufferre* (Jordi de Sant Jordi, RIALC/164.1.htm)
- (17.) ço qui fa *ajustar* volentats diverses a ·I^a. fin (Llull, *Meravelles*, 41)
- (18.) ·I· abat fo *deposat* de ·I· gran abadia (Llull, *Meravelles*, 73)
- (19.) E sent jacme *delliurà'l* de la presó (SVF, *Sermons*)
- (20.) Lo segon bé que fan, que les obres tals no solament *delliuren* de l'infern, mas fan altre
bé, que *aminven* e *abaxen* les penes de purgatori (SVF, *Sermons*)
- (21.) fo citat lo dit en Ramon Sanç que vingués *denantar* en lo dit pleit (*Clams*, 10)
- (22.) e *ajustà* làgremes al crit perquè hom hagués pietat (*Vides*)
- (23.) Sent Besilí *aportaven* mort al vas (*Vides*)

3.2 CANVIS EN L'ESTRUCTURA ARGUMENTAL I EN L'ASPECTE LÈXIC. ELS PARELLS DE VERBS (_vV) / (_vPRE+ VL)

De la mateixa manera que ocorre en llatí, en molts casos s'observa una diferència entre l'estructura argumental del verb amb prefix i el que no en té. Com també assenyalen Dufresne, Dupuis i Tremblay en diversos treballs sobre el francès antic (Dufresne, Dupuis & Longtin 2001; Dufresne, Dupuis & Tremblay 2000; Dufresne, Dupuis & Tremblay 2002; Dufresne, Dupuis & Tremblay 2003) en un bon nombre de casos hi ha una diferència en la selecció verbal entre el verb prefixat i el que no ho és. Aquest canvi en l'estructura argumental comporta alhora una diferència en l'*Aktionsart*, i.e., l'aspecte lèxic del verb. A continuació descrivim els tipus de canvis en l'estructura argumental més usuals.⁶

6. Cal notar l'existència d'altres fenòmens ens les llengües romàniques que trasllueixen independència morfosintàctica del prefix aspectual respecte de l'arrel verbal sobre la qual tenen abast semàntic. Així, Benucci (2001 i diversos treballs anteriors) argumenta que les perífrasis aspectuals eren monooracionals en romànic antic i bioracionals en la llengua moderna sobre la base precisament de la posició dels prefixos aspectuals, que en francès antic i altres varietats romàniques (piemontès) apareixien adjuntats al verb auxiliar (exs. de Benucci):

- (i) Les marchands le *revenoient* vendre en Egypte (Fr. Ant.)
- (ii) Une dolors [...] lor *refait* loir joie oblier (Fr. Ant.)
- (iii) Hélas! Com *parpuis* estre dolans et engramis! (Fr. Ant.)
- (iv) Tant fist lo mal angel per son engeig [...] qu'el *refù* gitez de paradis [...], dunt el era chait per superbia (Piemontès Ant.)

3.2.1 El canvi de l'estructura SN + V a l'estructura V + SN + SP

Un tipus de canvi és el que sofreixen alguns verbs inergatius o intransitius «purs», com *córrer*, els quals expressen una activitat no delimitada. Precedit de prefix (*acórrer*) esdevé un verb inacusatiu que pren un segon argument que denota el punt final del trajecte, de manera que s'interpreta aspectualment com una realització.⁷ Vegem-ho a (24) i (25):

- (24.) a. uench a nos *corren* (*Feits*, 224)
- b. con uens axi *corren* [...]? (*Feits*, 229)
- (25.) a. e pregans que li uingats *acórrer* (*Feits*, 223)
- b. e ab nostres senyeres desplegadas anem los *acórrer*, sino tots són morts (*Feits*, 257)
- c. be era rao que nos faessem tant per ell que li *acorreguessem* en aquel loc hon lo tenien pres (*Feits*, 530)
- d. lo emperador lo covench partir d'espanya e *acórrer* en Alamaya (*Sumari d'Espanya*, c. 1475, p.165)
- e. Si que quant nos hi *acorriem* e fom a Girona (*Feits*, 545)

Si bé és cert que en molts contextos *acórrer* té un significat més complex que no pas la mera suma del prefix i l'arrel verbal, equivalent a l'actual *socórrer*, queda clar que regeix un complement datiu o oblic que delimita l'esdeveniment.⁸

Una diferència semblant, tant en l'estructura argumental com en el valor d'aspecte lèxic o *Aktionsart* es dona amb *caminar* i *acaminar*. Mentre que *caminar* és un verb intransitiu inergatiu que s'interpreta aspectualment com una activitat, *acaminar* és un verb intransitiu inacusatiu que regeix un complement preposicional amb *a* i s'interpreta aspectualment com una realització, per tal com el complement *a guanyar perdonances* s'interpreta com el *télos* o punt final de l'esdeveniment:

7. Els verbs inergatius o intransitius purs tenen un sol argument extern, que s'interpreta normalment com un desencadenant de l'activitat denotada pel verb. Els verbs inacusatius tenen un sol argument, intern al SV, que s'interpreta com el tema o entitat afectada per l'esdeveniment —canvi d'estat o de posició— denotat pel predicat. Les activitats són esdeveniments no delimitats o acotats, mentre que les realitzacions i els assoliments tenen un límit o *télos*, un punt final. Rosselló (2002) ofereix una revisió general d'aquests conceptes. Per a un tractament lexicosemàntic de la tipologia dels predicats vegeu l'obra de Mateu (2002) i les referències que s'hi citen.

8. Trobem encara una altra variant, *encórrer*, també amb unes propietats lexicosemàntiques prou transparents i amb la mateixa duplicació prefix / P regida:

(i) car tot quant hauien era *encorregut en poder nostre* (*Feits*, 403)

(26.) y no fer les caminades grans, ni *caminar* ab calor, que per a quisvulla és danós (*Epist.*, 150.15, p. 0339)⁹

(27.) pot hom *acaminar* sens peccat a guanyar perdonances (*SVF*, *Serm*)

Cal remarcar el fet que el complement preposicional regit pel verb prefixat està introduït per una P que és «còpia» del prefix verbal. Dit en altres termes, el mateix element prepositiu afixat al verb introdueix el complement de règim.¹⁰

3.2.2 El canvi de l'estructura SN + V + SN a l'estructura SN + V + SN + SP

Alguns verbs que són transitius per la seva arrel, com *dur*, passen a seleccionar un complement preposicional que conté l'objecte de referència (o FONS) cap al qual es desplaça el tema (o FIGURA).

(28.) En lo qual hac *duyta* molt aspre vida (Llull, *Felix* < *DCVB*)¹¹

(29.) E *aduxeren*-nos los franceses entrò a Narbona

Aquest grup de verbs presenta unes característiques un xic més complexes sobre les quals cal fer algunes remarques. Els verbs sense prefix també poden dur un SP que assenyali direcció o trajecte. Malgrat tot, sembla que, d'una banda, se'n troben molts menys exemples que en el cas del verb amb prefix i, de l'altra, en el cas del verb prefixat,

9. Cal fer avinent que, el mateix que en català modern, es troben molts casos de *caminar* aparentment transitiu amb complements de mesura:

- (i) tem que haja de caminar tantes llegües
- (ii) tant de treball en caminar tantes llegües
- (iii) no hauria de caminar tantes llegües

10. Acedo (2005), en un treball que té molts punts de contacte amb el nostre, en el qual també s'ocupa dels verbs prefixats en llatí i català partint de les propostes teòriques de Talmy i Mateu, defensa, en canvi, que en romànic, a diferència del llatí, no existeix còpia del prefix en el SP regit. Pensem que es tracta d'un fenomen complex en el qual intervenen factors com el grau de lexicalització del prefix, la composicionalitat del significat en el verb complex i el fet que existeixi duplicat o la forma prefixada s'hagi perdut. En algunes ocasions, a més, la «còpia» és un element equivalent semànticament, però no fonològica. Deixem per a un altre estudi l'anàlisi detallada d'aquests fets i n'apuntem només les línies generals.

11. Hem trobat pocs exemples de *dur* sense prefix abans del s. XIV. El que és interessant, és que, com a (31), sovint presenta el valor metafòric que el *DCVB* descriu com 'Anar d'una manera determinada en el seu obrar'. Aquesta dada corroboraria la nostra hipòtesi que l'element que comporta la noció de trasllat *cap a* és el prefix (i la P que, com veurem, hi està associada).

la P és normalment la mateixa i típicament ve determinada pel prefix. Això ens fa pensar que en el cas del verb prefixat el SP és un argument i en el cas dels verbs sense prefix un adjunt circumstancial.

A (30)-(32) veiem com *justar*, verb del qual es troben molt pocs exemples, pot dur un subjecte plural, però no porta un complement preposicional, al contrari de la versió prefixada, que normalment es troba construïda amb un SP amb *a*:

- (30.) ¿Qual és mellor, lo cors o l'ànima, o l'ànima e-l cors tot *justat*?
- (31.) sapiats que diferència és entre just e peccador aytal com és entre *ajustat* a Déu e apartat de Déu (SVF)
- (32.) car *ajuste* lo seu lum ab l'enteniment de l'hom (SVF)

3.2.3 Canvi en l'*Aktionsart* sense canvi en l'estructura argumental

En tots els casos anteriors hem vist com un canvi en l'aspecte lèxic o *Aktionsart* apareix com a conseqüència del canvi en el nombre i tipus d'arguments seleccionats pel verb. En altres casos, la selecció verbal no sembla quedar modificada pel prefix, però sí que es pot observar clarament una diferència en el mode de l'acció del verb o aspecte lèxic. En tenim exemples en (33) i (34), amb *caçar/acaçar*:

- (33.) així com fan los que volen *caçar*, que ans posen los laços molts (SVF)
- (34.) Sapiau que una vegada era un hom, e havia enemichs; e veus que hun dia ells lo *acaçaven* (SVF)

(33.) s'interpreta com un procés no delimitat, mentre que a (34) el verb s'interpreta com 'intentar caçar', perseguir (= *encalçar* del català modern) amb valor aparentment incoatiu. Veurem més endavant que aquest valor incoatiu és un dels valors que M. Dufresne, F. Dupuis i M. Tremblay (2002) atribueixen al prefix *a-* en francès antic i farem una valoració del tractament d'aquestes autores.

Tot i que els dos verbs semblen alternar molt lliurement en català antic, podem trobar traces de la mateixa diferència entre *portar* i *aportar*

- (35.) a. quiscú *portàs* la falda plena de pedres e li tiràs (SVF)
b. *portaven* hun cors mort de hun jove (SVF)
- (36.) a. los sants àngels al cel som *aportats* (SVF)
b. e los qui davant Jesuchrist la han *aportada* o presentada (SVF)

Portar pot anar amb un circumstancial de lloc o destinació, però *aportar* regeix un complement de DESTINACIÓ o META alhora que el verb mateix, gràcies al prefix, incorpora la noció de TRAJECTE.¹²

3.2.4 Alternança lliure

Finalment, cal esmentar el cas d'un cert nombre de verbs per als quals la versió prefixada i la «nua» semblen alternar, ja en aquesta època, sense cap diferència aparent. És el cas, per exemple d'(*a*)*comanar*, on no sembla que hi puguem distingir sinó una mera alternança formal, que no es tradueix en un canvi en la recció ni en la semàntica del verb. Les dues formes s'usen indistintament (vegeu (37),(38) i sobre tot (39)):

- (37.) Per què ha *comanat* a tu l'ànima tua (SVF)
- (38.) Axí fou de Adam, a qui fo *acomanat* o donat lo castell de paraís terrenal (SVF)
- (39.) ha'n gran ànsia a qui *acomanaria* sa filla, e *comanà*-la a hun cavaller (SVF)

El mateix comportament sembla tenir el parell *trobar/atrobar*. El verb *atrobar* és molt freqüent en català antic. En molts d'exemples és difícil de trobar una diferència pel que fa a la construcció o a la interpretació:

- (40.) Per què, l'enfant se cuytà e no *trobà* lo pelegrí
- (41.) se levà sus e passà l'aygua gilada, e *atrobà* aquela persona qui per lo fret se volia morir
(*Vides*)

Aquest parell de verbs ens ofereix, però, una altra dada interessant. Són abundants els casos en què *trobar* es construeix amb un complement predicatiu o predicació secundària de participi passat:

- (42.) E al matí levà-s n'ivaynes primer e *trobà* la porta del corral *uberta* (*Llibre de Cort de Justícia de Cocentaina*, 137.42)
- (43.) quant se levà de tot en tot se *trobà enseguada* (*Vides*, 104.18)
- (44.) e *trobaren* la càrcer ben *clausa* (*Vides*, 391.25)

12. El verb *portar* també pot anar acompanyat d'un complement preposicional introduït per *a-*, però del context no sembla que es pugui interpretar que el verb incorpora la noció de trajecte:

- (i) Aquests porten la gent a infern
- (ii) Porta aquex dinar a Daniel (SVF)

cosa que no hem trobat amb *atrobà*. Tal com es dedueix de l'anàlisi que proposarem, aquesta incompatibilitat es podria explicar si suposem que el complement predicatiu i el prefix aspectual ocupen precisament la mateixa posició sintàctica en l'estructura argumental, i.e., ambdós són el predicat de l'oració reduïda seleccionada pel verb.

(45.) Enaprés En Macari *atrobà* altra vegada lo diab(l)e (*Vides*, 154.19)

(46.) Enaprés él *atrobà* una massa d'or mot gran (*Vides*, 160.2)

(47.) lo baró de Déu *atrobà* lo monge defora (*Vides*, 319.6)

A (45)-(47) podem detectar també el valor incoatiu en la predicació.

Per cloure, doncs, podem fer la generalització descriptiva següent. Hi ha una sèrie de parells de verbs, dels quals la forma amb l'arrel nua expressa típicament una activitat no delimitada i la forma prefixada expressa una realització delimitada amb un complement generalment introduït per una P «afi» al prefix verbal.

4. EL PREFIX ASPECTUAL *A-* EN FRANCÈS ANTIC

En aquest apartat comentem molt breument les funcions del prefix aspectual *a-* en francès antic, les quals es descriuen amb més detall a Dufresne *et alii* (2000, 2001, 2003). Segons aquestes autores, en francès antic el prefix *a-* modificava el sentit de la base tot expressant la direccionalitat, la meta o el pas d'un estat a un altre. Com veurem a continuació, aquest prefix també podia afectar o canviar l'estructura argumental del verb base.

Dufresne *et alii* (2000, 2001, 2003) atribueixen al prefix *a-* diverses funcions en francès antic, les quals es resumeixen breument i s'exemplifiquen a (48):¹³

(48.) (a) Transformar els verbs que denoten activitats en verbs que denoten realitzacions: per ex., *river* ('seguir la riba') / *ariver* ('arribar, assolir la riba').

13. Els tres mateixos exemples que donen per a cada cas les diferents obres de Dufresne *et alii* (2000, 2001 i 2003), són els següents:

(i) Qui en mer entre uultreument se paine d'*ariver* a port, U ilh vuet que sa nef s l'aport.

(ii) [...] homes de blans dras vestus Qui unt Anna si *aparlée*

(iii) Ademplir voeill vostre cumandement

Les fonts d'aquests tres exemples són Raoul de Houdenc, *Eles* 517 (Tobler: 532); Wace, *Marie* 28 (Tobler: 427), i *Rolant* 309, respectivament.

- (b) Afegir l'aspecte incoatiu a verbs d'activitat: e.g., *parler* ('parlar') / *aparler* ('adreçar la paraula').
- (c) Afegir l'aspecte intensiu a verbs d'activitat: e.g., *emplir* ('omplir') / *ademplir* ('omplir del tot').

Tot i que la prefixació aspectual era un fenomen productiu en francès antic, va deixar de ser-ho a mesura que els prefixos afectats van anar perdent cada vegada més el contingut semanticoaspectual que els era propi. És per això que aquest canvi es pot veure també com a fruit de l'operació d'empobriment semàntic (*semantic bleaching*) que forma part de la gramaticalització. Així, per exemple, Dufresne *et alii* (2000, 2001, 2003) posen l'èmfasi en el fet que, deixant de banda algunes excepcions (e.g., *porter/aporter*), en francès modern, els verbs formats amb el prefix aspectual *a-* ja no s'analitzen típicament com una entitat morfològica complexa, tal com passava en francès antic, sinó més aviat com una unitat lèxica indivisible (e.g., *arriver* no s'analitza com un mot complex format a partir del prefix *a-* i un suposat verb **river*).

En el següent apartat presentem una anàlisi sintacticosemàntica del prefix aspectual *a-* en català antic, la qual ens permetrà de fer veure que els tres casos de prefixació verbal de (48) es poden analitzar, de fet, com un fenomen únic: concretament, seguint una idea original de Talmy (1991, 2000), adoptarem la hipòtesi d'acord amb la qual les propietats (b) i (c) es poden analitzar com a dues extensions de la propietat bàsica de (a).¹⁴

5. UNA ANÀLISI PER AL CATALÀ ANTIC

Abans de proposar una anàlisi unificada dels tres casos de prefixació aspectual de (48) i de les dades descrites en l'apartat 3, serà convenient de fer un esbós del marc teòric que adoptem en aquest treball.

14. Dufresne *et alii* (2001) estableixen una correlació inversa entre l'afebliment de la «visibilitat» de l'aspecte lèxic en el verb i la gramaticalització de l'aspecte verbal en el temps. Des del moment que l'aspecte s'interpreta en els temps verbals, les oposicions que havien estat expressades per prefixos aspectuals en francès queden neutralitzades i, com a conseqüència, el sistema de prefixació aspectual perd productivitat.

5.1 EL MARC TEÒRIC

Com a base descriptiva de la investigació que ara ens ocupa, cal dir d'entrada que acceptem com a vàlida la tipologia de Talmy (1985, 1991, 2000) sobre la codificació lingüística de les escenes de moviment. Concretament, adoptarem l'explicació en termes lexicosintàctics que Mateu (2002, 2003) i Mateu i Rigau (2002) fan de la seva classificació tipològica descriptiva, la qual comentem breument a continuació.

Segons Talmy, a l'hora d'analitzar l'estructura semàntica del moviment, cal tenir en compte la intervenció de conceptes fonamentals tals com el moviment (*motion*), la manera (*manner*) en què es fa o la causa (*cause*) que el provoca, la figura (*figure*, i.e., l'element en moviment o en repòs), el trajecte o la direccionalitat (*path*) i el fons (*ground*, i.e., l'element respecte del qual situem la figura).

La descripció tipològica feta per aquest lingüista cognitivista parteix de la base que les llengües es poden classificar tenint en compte com es lexicalitzen a la llengua alguns components essencials de les escenes de moviment. Concretament, Talmy (1991, 2000) proposa una classificació bipartita, en la qual esdevé crucial la codificació lingüística del *trajecte*: d'acord amb aquest lingüista, les llengües es poden classificar segons si l'element que expressa el trajecte (*path*) està fusionat (*conflated*) en el verb, i, per tant, no es pot distingir de l'arrel verbal, o bé es troba codificat com un element (típicament de naturalesa preposicional) al voltant del verb. Mentre que llengües romàniques com el català són un bon exemple del primer cas (cf. els verbs direccionals *entrar*, *sortir*, *baixar*, *pujar*, etc.), llengües germàniques com l'anglès són un bon exemple del segon cas (cf. els verbs amb predicat lleuger de moviment que van seguits d'una partícula direccional, e.g., *go in*, *go out*, *go down*, *go up*, etc.). Les primeres reben el nom de «llengües d'emmarcament en el verb» (*verb-framed languages*: cf. (49a)), mentre que les segones reben el nom de «llengües d'emmarcament en el satèl·lit» (*satellite-framed languages*: cf. (49b)). Cal notar que en aquestes darreres llengües, el fet que el trajecte no estigui fusionat amb el verb de moviment permet que un complement de manera s'hi pugui fusionar. Així, doncs, mentre que el patró de lexicalització (*lexicalization pattern*) típic de llengües com el català és el de «moviment + trajecte», el de llengües com l'anglès és el de «moviment + manera».

- (49.) a. Llengües d'emmarcament verbal:
 FIGURA MOVIMENT + *TRAJECTE* FONTS MANERA

- b. Llengües d'emmarcament en el satèl·lit:
 FIGURA MOVIMENT + MANERA *TRAJECTE* FONTS

A (50) donem un parell d'exemples d'aquestes dues lexicalitzacions: el fet que en català el trajecte estigui fusionat amb el verb fa que a (50a) o a (50c) no es pugui distingir des d'un punt de vista morfofonològic què correspon al trajecte i què correspon al verb de moviment; d'altra banda, en anglès, el fet que el trajecte *no* estigui fusionat amb el verb sinó que romangui com un satèl·lit al voltant seu, fa que, tant a (50b) com a (50d), es pugui distingir clarament què correspon al trajecte (*into* i *out*, respectivament) i què correspon al verb de moviment. Cal notar també que, d'acord amb aquesta anàlisi, si es vol expressar en català el component de manera, aquest s'ha de codificar mitjançant un complement circumstancial (cf. *nedant* a (50a-c)), mentre que en anglès es pot codificar en el verb principal (cf. *swam* a (50b-d)), ja que el trajecte no s'ha fusionat prèviament amb el verb de moviment.

- (50.) a. En Joan va *entrar* al castell (*nedant*)
 b. John swam *into* the castle
 c. En Joan va *superar* la Maria (*nedant*)
 d. John *outswam* Mary

Arribats en aquest punt, convé de fer una sèrie de precisions sobre l'anàlisi semàntica descriptiva de Talmy. En efecte, contràriament al que assumeix aquest lingüista cognitivista, aquí partirem de l'assumpció que les diferències interlingüístiques no es poden basar en diferències *purament* semàntiques, per la qual cosa adoptarem la hipòtesi de Mateu (2002, 2003) i Mateu i Rigau (2002) que la classificació semàntica descriptiva de Talmy representada esquemàticament a (49) es pot traslladar d'una manera prou elegant en termes sintàctics, i, més concretament, en els termes lexicosintàctics de la teoria de l'estructura argumental de Hale i Keyser (1993, 2002). Així, per exemple, l'estructura argumental sintàctica de (50a) s'analitzaria, *grosso modo*, com es representa a (51a):¹⁵ la noció de trajecte que podríem associar amb una partícula

15. L'estructura argumental de (51a) està formada per la «unió» (*merge* en el sentit de Chomsky 1995) d'un verb inacusatiu abstracte que expressa moviment (*anar*) amb un complex preposicional *dins a*, el qual expressa el trajecte o la direcció; d'acord amb l'anàlisi proposada per Mateu (2002), aquesta forma complexa de naturalesa preposicional té un comportament similar a la d'un element birelacional, és a dir, relaciona dos

abstracta com *dins* pateix un procés d'incorporació morfosintàctica en un verb de moviment abstracte *anar* (cf. (51a)), amb la qual cosa es forma el verb complex *entrar* (cf. (51b)). De fet, com és sabut, aquesta incorporació o fusió ja es va produir en llatí: *intrare* (< *intra+ire*).

- (51.) a. (_V (_V *DINS+ANAR*) (_P en Joan (_P ~~*DINS*~~-al castell)))
 b. (_V (_V *entrar* (_P en Joan (_P al castell))))

Per contra, la frase de (50b) implicaria una anàlisi ben diferent: el fet que la partícula direccional *into* sigui un «satèl·lit», és a dir., en els nostres termes, el fet que no s'hagi fusionat amb el verb abstracte de moviment *go*, fa que un component de manera (*swimming* 'nedant'), s'hi pugui fusionar. Així, el verb *swim* 'nedar' dota de contingut fonològic el verb abstracte de moviment *go*, que seria l'equivalent anglès al verb català *anar*. Dit en termes més intuïtius, la formació de (50b) implica la fusió dels dos esdeveniments implicats en una frase com ara «John went into the castle swimming»: és a dir., l'esdeveniment principal representat per *went* i l'esdeveniment subordinat representat per *swimming*.

5.2 EL PREFIX ASPECTUAL A- EN CATALÀ ANTIC: UN EXEMPLE DE CONSTRUCCIÓ D'EMMARCAMENT EN EL SATÈL·LIT

Tal com ja apuntàvem al principi d'aquest treball, el sistema de prefixació del llatí mostra que aquesta llengua té alguns trets característics d'emmarcament en el satèl·lit, perquè els diversos components significatius —concretament, la noció de manera del moviment i el trajecte o la direccionalitat— apareixen lexicalitzats en categories gramaticals diferents: la manera del moviment en el verb i la direccionalitat en les preposicions o els prefixos. Tot i que amb molta menys productivitat, hem vist

elements no relacionals, la FIGURA (*en Joan*) i el FONTS (*el castell*). A més, cal notar que la fusió de l'element direccional *dins* en el verb de moviment implica dos processos simultanis: d'una banda, un procés d'adjunció sintàctica de P a l'esquerra de V i, de l'altra, un procés de còpia de la matriu fonològica de l'element preposicional en el verb. Hale i Keyser (2002: cap. 3) tracten de manera interessant la relació que s'estableix entre els processos de fusió (*conflation*) i unió (*merge*).

al llarg d'aquest treball que una situació semblant es manté en el cas de la prefixació aspectual en *a-* en català antic.

Efectivament, fent un paral·lelisme amb les construccions d'emmarcament en el satèl·lit de (50b) i (50d) de l'anglès, podem proposar una anàlisi similar per als verbs amb prefix aspectual *a-* del català antic. A continuació, ho exemplifiquem amb més detall a partir de l'anàlisi lexicosintàctica del verb prefixat *acórrer* (cf. (52)):

(52.) veus aquí que ve don Ferrando e don Pero Cornell [...] e venen per *acórrer* a les Celles
(*Feits*, 29)

L'estructura argumental d'*acórrer* està formada per un verb inacusatiu i un complement preposicional. Des del punt de vista de l'aspecte lèxic, aquest predicat complex denota una realització, és a dir, una activitat delimitada. En canvi, *córrer* és un verb inergatiu que expressa una activitat. La nostra proposta consisteix a suposar que la formació del verb prefixat *acórrer* implica la fusió de dues estructures argumentals sintàctiques independents: l'estructura argumental principal correspon a la subestructura de (53a), que està formada, d'una banda, per un verb inacusatiu abstracte que expressa moviment (*anar*) i, de l'altra, pel prefix *a-*, que és un element birelacional de naturalesa similar a una preposició.¹⁶ A causa de la seva naturalesa preposicional, aquest prefix relaciona, doncs, dos elements no relacionals, la figura (*don Ferrando*) i el fons (*les Celles*); d'altra banda, l'estructura argumental subordinada correspon a la subestructura de (53b), la qual està formada per un verb inergatiu.¹⁷ De la fusió d'aquestes dues subestructures, n'obtenim una de complexa que és la que representem a (54). És important adonar-se que és precisament arran del fet que el trajecte, representat pel

16. Vegeu el treball de Mateu i Rigau (2002: 224) per a una possible explicació del fenomen ja esmentat de «còpia» de l'element preposicional implicat en estructures com la de (54a).

17. Pel que fa a l'estructura argumental d'un verb inergatiu, és convenient dir que en aquest treball adoptem dues hipòtesis importants que es defensen en els treballs de Hale i Keyser (1993, 2002) i Mateu (2002): d'una banda, adoptem la hipòtesi que l'argument extern, i.e., l'agent, d'un verb inergatiu no forma part de l'estructura argumental bàsica del verb lèxic (cf. (54b)). De l'altra, adoptem la hipòtesi d'acord amb la qual la formació lexicosintàctica dels verbs inergatius implica la incorporació d'un element no relacional (cf. *Y* en (54b)) en un verb d'acció fonològicament buit. Entre altres fets, aquesta segona hipòtesi explica per què la interpretació semàntica típica d'un verb inergatiu implica un predicat lleuger d'acció com *fer* i un objecte creat: «[fer Y]» (e.g., cf. *Treballar-fer feina*). Ja que no ens podem entretenir a justificar aquí aquestes dues hipòtesis, convidem el lector a consultar els seus fonaments teòrics i empírics en els treballs esmentats al principi d'aquesta nota.

prefix preposicional *a-*, no s'hagi fusionat amb *anar*, que aquest verb abstracte es pot fusionar amb un component de manera (e.g., *corrent*).¹⁸

- (53.) a. (_v (_v a-ANAR) (_p don Ferrando (_p a les Celles)))
 b. (_v (_v córrer) Y)

- (54.) (_v (_v acórrer (_p don Ferrando (_p a les Celles))))

D'acord amb aquesta anàlisi, cal destacar també que el canvi aspectual que es produeix entre *córrer*, que expressa una activitat no delimitada, i *acórrer*, que expressa una activitat delimitada (i.e., una realització), és un epifenomen derivat de la noció de 'relació de coincidència terminal' (cf. Hale i Keyser 1993) entre la figura (*don Ferrando*) i el fons (*les Celles*), relació semàntica que queda codificada en el prefix aspectual *a-*. La funció d'aquest prefix és, doncs, la d'introduir una delimitació que queda expressada pel seu complement que funciona com a *terme*, i.e., el fons.

D'altra banda, tal com ja havíem avançat a l'apartat quart, a diferència del que defensen Dufresne *et alii* (2000, 2001, 2003) per a la prefixació aspectual amb *a-*, la nostra proposta és que una anàlisi similar a la que hem defensat per als verbs prefixats del tipus *acórrer* és vàlida per als altres dos casos representatius que comenten aquestes lingüistes: i.e., *parler* ('parlar') / *aparler* ('adreçar la paraula'); *emplir* ('omplir') / *ademplir* ('omplir del tot').

El primer cas és molt semblant al que ja havíem vist a partir dels exemples del català antic *caçar* / *acaçar* ('intentar caçar'). Tot i que el verb prefixat té el mateix nombre d'arguments que el verb no prefixat, *acaçar* també implicaria una estructura argumental complexa en què el prefix *a-* formaria part de la subestructura principal, mentre que el verb *caçar* formaria part de la subestructura subordinada. El cas del verb *acaçar* es pot explicar, doncs, tot assumint la proposta de Talmy (1991, 2000) de fer un paral·lelisme entre l'espai físic, que implica un domini concret, i l'aspecte, que implica un domini més abstracte: així, per exemple, de la mateixa manera que el satèl·lit preposicional *on* a (55a) codifica l'aspecte continuatiu (cf. (55b) per a la seva traducció corresponent a una llengua d'emmarcament verbal com el català), podem suposar

18. *Mutatis mutandis*, a (53d) (*John outswam Mary*), és important adonar-se que és precisament arran del fet que el trajecte, representat pel prefix preposicional *out-*, no s'hagi fusionat amb el verb abstracte, que aquest darrer es pot fusionar amb un component de manera (e.g., *swimming*).

també que el satèl·lit prefixat *a-* codifica l'aspecte incoatiu. Així, doncs, tal com molt bé observa Talmy, no és estrany que els mateixos elements lèxics que originàriament fan referència a l'espai (e.g., la partícula anglesa *on* o el prefix preposicional *a-* del català antic) siguin utilitzats també en la codificació lingüística d'un domini més abstracte com és el de l'aspecte.

- (55.) a. John talked *on*.
 b. En Joan va *continuar* parlant.

Finalment, pel que fa al tercer cas que comenten Dufresne *et alii* (2001), el fet que el prefix afegixi l'aspecte intensiu (cf. *emplir* ('omplir') / *ademplir* ('omplir del tot')), creiem també, seguint Talmy (1991, 2000), que cal tractar-lo com un exemple d'extensió de l'espai a l'aspecte, amb la preposició codificant el valor de coincidència terminal, la telicitat. Per això no necessita una anàlisi independent. Certament, aquest tercer cas també el podem trobar exemplificat en català antic, tal com es pot veure a (56):

- (56.) Yo, volent *pertractar* aquesta paraula en l'enteniment spiritual (Sant Vicent Ferrer, *Sermons*, CXXX)

6. CONCLUSIONS

Tres són les conclusions bàsiques a les quals hem arribat en aquest treball. D'una banda, hem presentat una sèrie de parells mínims de verbs, dels quals la forma amb l'arrel nua expressa típicament una activitat no delimitada, mentre que la forma prefixada expressa una realització (i.e., una activitat delimitada), amb un complement generalment introduït per una preposició «*afi*» al prefix verbal. D'altra banda, basant-nos en una idea original del lingüista cognitivista Leonard Talmy —concretament, la diferència que estableix entre llengües d'emmarcament verbal com les romàniques i llengües d'emmarcament en el satèl·lit com les germàniques—, hem proposat una anàlisi unificada per als tres casos de prefixació aspectual que Dufresne *et alii* (2000, 2001, 2003) presenten com a independents. Finalment, seguint la teoria de l'estructura argumental de Hale & Keyser (1993, 2002) i Mateu (2002), hem analitzat l'estructura lexicosintàctica dels verbs amb prefix aspectual *a-* del català antic com una estructura

complexa resultant de la fusió d'un verb subordinat d'activitat amb una subestructura verbal principal que conté un prefix delimitador.

Evidentment, en aquest treball no hem volgut dir la darrera paraula sobre la prefixació aspectual en català antic. Així, per exemple, queden pendents de resolució algunes qüestions importants com ara a què va ser deguda la pèrdua de productivitat de la prefixació aspectual en català? Certament, d'una banda, no sembla pas errònia la solució que apunten Dufresne *et alii* (2001) per al francès, la qual hem resumit a la nota 10: la gramaticalització de l'aspecte en una categoria funcional com és el temps fa que es deixi de codificar en els prefixos de naturalesa preposicional. D'altra banda, però, també ens sembla raonable que, d'acord amb el que hem dit en el cinquè apartat, la pèrdua de productivitat de la prefixació aspectual en una llengua romànica com el català podria estar també relacionada amb el fet que la nostra llengua cada vegada va anar adquirint més trets d'una llengua d'emmarcament en el verb (Talmy 1991, 2000), per la qual cosa cada vegada més va anar perdent trets d'emmarcament en el satèl·lit que havia heretat del llatí. Sigui com sigui, és important adonar-se que aquestes dues propostes de solució no són pas mútuament incompatibles: de fet, ambdues semblen força ben motivades. Així, doncs, el que caldrà investigar en futurs treballs és de quina de les dues hipòtesis es dedueix el fet empíric següent: la pèrdua de contingut semanticoaspectual del prefix està intrínsecament relacionada o bé amb el corresponent procés de lexicalització o fossilització del prefix amb el verb o bé amb la seva desaparició.

ANNA BARTRA

Universitat Autònoma de Barcelona

JAUME MATEU

Universitat Autònoma de Barcelona

Universitat Oberta de Catalunya

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ABRAHAM, W. (1997) «The interdependence of case, aspect and referentiality in the history of German: the case of verbal genitive», dins A. van Kemenade & N. Vincent, eds., *Parameters of morphosyntactic change*, Cambridge, Cambridge University Press, pp. 29-61.

- ACEDO, V. (2005) «Prefixes in Latin and Romance and the satellite- vs. vedrb-framed (s/v-f) distinction». Ms. Universitat de Barcelona.
- BENUCCI, F. (2001) «Aspect Prefixes in verbal Periphrases in Italian and Other Romance languages», dins G. Cinque & G. Salvi, eds., *Current Studies in Italian Syntax. Essays offered to Lorenzo Renzi*, Amsterdam, Elsevier, pp. 65-96.
- BURIDANT, C. (2000) *Grammaire nouvelle de l'ancien français*, Paris, Sedes.
- CHOMSKY, N. (1995) *The Minimalist Program*, Cambridge, Mass., MIT Press. [Traducció catalana: *El programa minimalista. Els escrits de Chomsky*, Barcelona, Ariel Lingüística, 1998.]
- DUFRESNE, M., F. DUPUIS & C.-M. LONGTIN (2001) «Un changement dans la diachronie du français: la perte de la prefixation aspectuelle en *a-*», *Revue québécoise de linguistique*, 29, pp. 33-54.
- DUFRESNE, M., F. DUPUIS & M. TREMBLAY (2000) «The role of features in historical change», dins S. N. Dworkin & D. Wanner, eds., *New Approaches to Old Problems: Issues in Romance Historical Linguistics*, Amsterdam, John Benjamins, pp. 129-139.
- (2003) «Preverbs and particles in Old French», dins G. Booij & J. van Marle, eds., *Yearbook of Morphology 2003*, Dordrecht, Kuwer, pp. 33-60.
- GINEBRA, J. (2005) «Alternances de règim verbal preposicional en català antic: l'auxiliar començar», Comunicació llegida al *III Simposi Internacional Vers una Sintaxi Històrica del Català*, La Nucia (Universitat d'Alacant), 16-18 de novembre de 2005.
- HALE, K. & S. J. KEYSER (1993) «On Argument Structure and the Lexical Expression of Syntactic Relations», dins K. Hale & S. J. Keyser, eds., *A View from Building 20: Essays in Linguistics in Honor of Sylvain Bromberger*, Cambridge, Mass., MIT Press, pp. 53-109.
- (2002) *Prolegomenon to a Theory of Argument Structure*, Cambridge, Mass., MIT Press.
- HESLIN, T.P. (1987) «Prefixation in Latin», *Lingua* 7/2, pp. 133-154.
- KÜHNER, R. & C. STEGMANN (1914 [1982]) *Ausführliche Grammatik der lateinischen Sprache*, Hannover.
- LIGHTFOOT, D. (1999) *The development of Language. Acquisition, Change, and Evolution*, Malden & Oxford, Blackwell.
- MASCARÓ, J. (1986) *Morfologia*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana.

- (2002) «Morfologia: aspectes generals», dins J. Solà, M.-R. Lloret, J. Mascaró i M. Pérez Saldanya, dirs., *Gramàtica del Català Contemporani, vol. 1*, Barcelona, Empúries, pp. 465-482.
- MATEU, J. (2002) «Argument Structure: Relational Construal at the Syntax-Semantics Interface», tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona.
- (2003) «Complex Denominal Verbs and Parametric Variation», dins J. De Cesaris *et alii*, eds., *Topics in Morphology. Selected Papers from the 3rd Mediterranean Morphology Meeting*, Barcelona, Universitat Pompeu Fabra, Publicacions de l'IULA, pp. 267-284.
- MATEU, J. & G. RIGAU (2002) «A Minimalist Account of Conflation Processes: Parametric Variation at the Lexicon-Syntax Interface», dins A. Alexiadou, ed., *Theoretical Approaches to Universals*, Amsterdam, John Benjamins, pp. 211-236.
- MELIS, CH. (2006) «Verbos de movimiento. La formación de los futuros perifrásticos», dins C. Company Company, ed. (2006) *Sintaxis histórica de la lengua española. Primera parte: La frase verbal*, vol. 2, México, D.F., Universidad Nacional Autónoma de México, Fondo de Cultura Económica, pp. 873-968.
- MOLINA YÉVENES, J. (1969) *Estudios latinos, I. Iniciación a la fonética, fonología y morfología*, Barcelona, Romargraf.
- PÉREZ SALDANYA, M. (2006) «Entre ir y venir: la gramaticalización y el reanálisis», ponència plenària del VII Congreso Internacional de Historia de la Lengua Española, Mérida, Yucatán, México, 4-8 septiembre de 2006.
- PERROT, J. (1966) «Le fonctionnement du système des cas en latin», *Romance Philology*, 40, pp. 217-227.
- PINKSTER, H. (1990) *Latin Syntax and Semantics*, London & New York, Routledge.
- ROSSELLÓ, J. (2002) «El SV, I: verb i arguments verbals», dins J. Solà, M.-R. Lloret, J. Mascaró i M. Pérez Saldanya, dirs., *Gramàtica del Català Contemporani, vol. II*, Barcelona, Empúries, pp. 1853-1949.
- SLABAKOVA, R. (1997) «Bulgarian preverbs: aspect in phrase structure», *Linguistics*, 35, pp. 673-704.
- TALMY, L. (1985) «Lexicalization Patterns: Semantic Structures in Lexical Forms», dins T. Shopen, ed., *Language Typology and Syntactic description III: Grammatical categories and the Lexicon*, Cambridge, Cambridge University Press, pp. 57-149.
- (1991) «Path to Realization: A Typology of Event Conflation», *Proceedings of the Berkeley Linguistics Society*, 17, pp. 480-519.

- (2000) *Toward a Cognitive Semantics*, Cambridge, Mass., MIT Press.
- TOBLER, A. & E. LOMMATSCH (1955) *Altfranzösisches Wörterbuch*, Wiesbaden, F. Steiner.
- VALENTÍ FIOL, E. (1945) *Sintaxi llatina*. [Reelaborada per Pere-Lluís Cano. Versió catalana de Jaume Medina. Barcelona, Curial (1979).]
- VINCENT, N. (1999) «The evolution of c-structure: prepositions and PPs from Indo-European to Romance», *Linguistics*, 37/6, pp. 1111-1153.